

II. 550.7657
743

ВИДАННЯ ТОВАРИСТВА „ПРОСВІТА“. Ч. 743

Др. АНДРІЙ ЧАЙКОВСЬКИЙ.

ДЕЩО ПРО АЛЬКОГОЛЬ

НАКЛАДОМ ТОВАРИСТВА „ПРОСВІТА“.

ЛЬВІВ, 1928.

LWOWSKIE STAROSTWO GRODZKIE

Exemplarz obowiązk.

Nakł. 1000 egz.

dnia 12 / XII 1928

ВИДАННЯ ТОВАРИСТВА „ПРОСВІТА“. Ч. 743

Др. АНДРІЙ ЧАЙКОВСЬКИЙ.

ДЕЩО ПРО АЛЬКОГОЛЬ

НАКЛАДОМ ТОВАРИСТВА „ПРОСВІТА“.

ЛЬВІВ, 1928.

БІБЛІОТЕКА „ЖИТТЯ . ЗНАННЯ“.

II-550.765/743

Biblioteka Narodowa
Warszawa

30001005657129

З друкарні Вид. С-ки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.

1928. E. O. 3288

Алькогольне питання у нас не нове. Воно обговорене вже на всі лади. Одним зусиллям — тоді його розв'язати і алкоголь — можна побороти лише невпинною працею й боротьбою.

Дотеперішні протиалькогольні зусилля і поклики довели до того, що деякі громади вирішили загальним голосуванням (честь їм за це), що коршми в селі не треба. Сталося це на підставі обов'язуючого тепер закону. Колиб такий закон вийшов був ранше, коли то ми мали більшу свободу, як тепер, і коли то наші консисторії взялися були за ширення тверезости, то до часу війни у нас булаб коршма рідкістю.

Та так не сталося. Один шляхтич у галицькому соймі назвав коршму „святою“, недоторканою, і коршма мимо знесення права пропінації остала у нас, з неї тягли вороги народу велитенські зиски. Я знав такий випадок, уже по знесенню права пропінації, що тернопільський староста на скаргу орендаря, що священик з Денисова поширює тверезість, а через те бідний орендар не має чим платити чиншу за державу пропінації, заборонив пок. о. Вітошинському з Денисова відтягати людей від пиття горівки.

Обов'язуючий тепер закон про можливість знести в селі коршми зробив вже дуже багато доброго і тому протикоршемному рухові треба всіми силами пособляти. Треба пригадати тим, що про це забули, і тим, що того не знають, які страшні спустошення у людському тілі спричиняє вживання алькоголю.

Алькоголь — слово арабське — означає щось дуже легеньке, начеб дух. Римляне називали це спірітус (дух) або аквавіте (вода життя). З того зробили Німці гайст, і в нас так горівку називають, а з аквавіте зробили оковиту. У нас називається це горівка, у Москалів водка, у Словаків палінка. Прикмети горівки, або як хочете гайсту, спірту, оковити, такі, що він є безбарвний, важко замерзає, а при найменшій теплоті парув. Томуто чистий спирт без примішки води бодай 5% удержати не можна, бо випарув. Тому, що він легко парув, значиться розпускається в повітря, можна його занюшити. Спірт є легко запальний, горить синявим полум'ям, дає багато жару, а на тілі спричиняє печення і пече тим доскульніше, чим ніжніше те місце на тілі. На грубій долоні не дається почути, але в губі, в горлі, в носі, або в оці він таки запече добре і спарить ніжну оболонку.

Алькоголь, або спирт, є дуже потрібний в господарстві, в науці, в промислі і в лікуванню. З нього роблять мірники теплоти (термометри) на змірення дуже низької температури; без спірту не можна би зробити політури столярської; його вживають до вироблювання малярської фарби

і багатьох інших річей. Надто спирт задля дешевости своєї продукції може бути важним паливним матеріалом (топливом) тому, що його вогонь є дуже сильний і не видає диму, ні чаду.

В лікуванню його вживають до різноманітного натирання з-верху, інколи приписують його хворим до внутрішнього вжитку, а що найважливіше, вживають його до дезинфекції хірургічних інструментів і при операціях.

Позатим алькоголь, вжитий внутрішньо, є шкідливим під кожним оглядом для звіринного і ростиного світу.

Спирт витворюється з різнородного матеріалу. Горівку до пиття виробляють з усякого зерна, а також із картоплі; особливо з одного роду картоплі т. зв. п'яної, котра має в собі багато алькогольних складників. Далі вироблюють спирт з дерева, з кам'яного вугля, а навіть із звіринного та людського гною. Спирт, продукований з дерева та вугілля, є прямо трійлом і людиною, що такої сивухи напється, вмірає в муках.

Спирт у гарячих напінках приходить процентово. Найбільше є його в горівці, бо навіть 50%. Менше є спирту у вині (до 25%, а найменше в пиві (до 15%).

Кожний спирт є трійлом, хоч не так сильним, як спирт з дерева.

Донедавна, а подекуди й тепер деякі люде думають, що спирт для здоров'я є дуже потрібний. Кажуть, що горівка підкріплює сили, має в собі поживу, що спирт підбадьорює людину, а в часі

пошесних недуг нпр. холери або еспанки охоронює від зарази.

Та згодом пізнали люде на підставі докладних дослідів, що це все неправда, бо в горівці нема поживи за макове зерно, що навпаки, по випиттю людина охляває і не може так робити, як тверезий, що вона ослаблює організм, котрий в наслідок того стає менше відпорним на пошести, ніж організм тверезий.

Хочу коротко показати, яким способом роблено ці досліди. Роблено їх на звірятах і людях.

Брали два пси, або два коні рівної вартости, однакової швидкості, одному давали алькоголю, а другого лишали тверезим. Відтак поставили обох бігти до мети. Показалося, що п'яні зразу бігли швидше і переганяли тверезих. Та зараз опісля стали приставати в бігу і, поки прибігли до мети, то тверезі далеко їх випередили. Опісля тверезі були цілком здорові і могли бігти далі, а нап'єні охляли так, що полягали.

Знову Др. Сміт робив на людях такі практики: Узяв двох рахмістрів (таких людей, що по банках або урядах рахують по цілих днях). Одному дали випити літру пива, а другий остав тверезим. Додаю ще, що обидва рахмайстри були однакової сили і видатности. Отож випивший зразу рахував швидше, але вже в половині часу, визначеного до праці, так охляв, що не міг рахувати і пристанув. Тверезий рахував дальше безупинно і не почував змучення. Показалося надто, що в роботі випившого було багато похибок, яких у тверезого не було. Такі

самі практики роблено зі складачами друкарськими. Видатність складача лежить у тому, що він в однім часі зложить до друку як найбільше черенок і як найменше зробить помилок. Отож брали двох однакових складачів і призначили їм таку саму роботу. Один випив літру пива, другий був тверезий. І тут показалося те саме, що у рахмістрів. Спочатку випивший складав жвавіше і випередив тверезого. Та зараз став приставати, а далі не міг зовсім робити. Тверезий працював безупинно. Показалося відтак, що склад тверезого був бездоганний, а праця п'яного мала багато похибок.

Значиться, що горівка не приспороє сил до праці, а навпаки їх поменшує.

Тенер придивімся до дальшої „доброї прикмети“ горівки, що вона охоронює від пошесних недуг.

Перед тим зробім одну практику. Вище було сказано, що спирт, коли діткнеться до якої ніжної части тіла, то пече її і парить. Нераз ми потягаємо до носа воду, як нам там засихає. Тоді відчуваємо полегшу і свіжість в носі. Ану візьмім на долоню горівки і потягнім добре до носа. Запече так, що аж сльози в очах стануть. А коли подивимося до зеркала, то побачимо, що ніжна носова оболонка побілїла, значить її горівка спарила. Ця спарена оболонка злущиться зовсім і наросте инша. Це сталося від того, що горівка ту ніжну оболонку спалила.

Такою самою ніжною, або може ще делікатнішою оболонкою покрита наша гортанка і шлу-

нок (жолудок). Та оболонка (шлівка) в шлунку є на те, що вона виділює з себе шлункову кислоту, конечно потрібну до травлення. Коли та шлівка з якої небудь причини захоріє, то вона не може виділювати шлункової кислоти, а тим самим шлунок не може травити того корму, який до шлунка приходить. А як хворий шлунок не може добре травити, то й людина не має чим відживлятися і нидіє.

Отож, коли на ту ніжну оболонку шлункову наллємо горівки, то вона її спарить, оболонка захоріє і не може виконувати свого призначення.

А тепер придивімся до пошесної недуги, нпр. холери. Її спричинюють бакцилі, себ то такі маленькі прутики, яких лише великим побільшаючим склом можна бачити. Вони різноманітними способами дістаються з поживою або як інакше до шлунка людини. Але вони в шлунку спустошення не роблять, поки не дістануться до кишок. Там вони розмножуються і творять такі страшні спустошення, що людина по більшій частині вмирає.

Отож, як шлунок у людини здоровий і добре травить, то він зварить ті бакцилі і вони дістаються до кишок неживі, тай ніякої шкоди вже не роблять. Шлунок добре травить, коли має силу виділювати з своєї оболонки достаточну кислоту. Колиж ту оболонку горівкою спарити, то вона не дасть кислоти, а бакциль перепачкується живим до кишок і тоді поминай, як звали!

Показується з того міркування, що віра в оборонну силу горівки шеред пошесними недугами є забобоном, байкою.

Як ми побачимо далі, то горівка обезсилює організм людини. Щоби удержатися проти зараження від пошесних недуг, треба мати організм сильний. Такий поборе певно заразки, котрі до нього дістануться, власними силами. Обезсилений організм не встоїть, а коли раз пошесна недуга там розвинеться, то заморить людину.

Чому? Знаємо, що в недужій людині дістає горячку. В горячці кров кружляє швидше, а пізнати це так по піднесеній температурі, як і по живчику (бючці). При цій незвичайній швидкості обігу крові, вона вдаряє об стіни кровних проводів і розпирає їх. Так само серце дуже працює. Тож стіни кровних проводів мусять бути сильні, щоб такий напір крові вдержати. А саме те все у п'яниць є крихке і слабе і звичайно не видержує удару крові.

Тепер придивімся, що робиться з горівкою, коли її влємо до нашого організму. Вона йде через гортанку в шлунок, а звідси розходить по крові меншими і більшими проводами (жилами) до найдалших закутків людського тіла.

Людина по випиттю чуває себе зразу добре. Чуває бадьорість, є весела, чуває охоту до праці і до їди (апетит), чуває енергію і силу. Це чування то найбільша насолода п'яниці. Вона найбільше приманлива і вона є найбільшою спокусою до п'яничання.

Це підхочення в медицині називається евфорія.

Воно зразу змагається. П'яному нічого не видається неможливим. Пословиця каже, що „п'яному

море по коліна“. Це зможення переходить що раз вище аж до задуру, до запоморочення ума. П'яниця перестає бути самим собою, паном своєї волі, котра цілком зломана. Людина не в силі поконати себе, що, мовляв, „я того хочу, а того не хочу“, лише піддається без опору хвилевому настрою без надуми, не здаючи собі з того справи, які це матиме наслідки.

Поміркуймо: що значить сила волі.

Йде чоловік дорогою і довідується від когось дуже добру, веселу новину. Він стає такий радий, що „скакавби з радості“, але погадає собі, що на вулиці скакати не годиться, бо люде будуть сміятися. І він того не зробить. Значить, у нього була сильна воля здержатися від такого смішного поведення. Другого знову тверезого чоловіка чепиться на вулиці якась напасть і розсердить його. Таки аж рука свербить вдарити по шиці напасника. Але зараз розгадається, що з цього може вийти, і знову його воля повздержить його від такого кроку.

Ну, а йде вулицею п'яниця. Він такий радий, бадьорий, хоч не має причини радити. Він тямить, що у нього в хаті якась біда, що радше плакати, як радити. Та він на це не зважає, стане співати, танцювати на вулиці, візкати. Люде придивляються і сміються, та йому байдуже. Він добре знає, що робить дурне, та у нього воля така зломана і безсильна, що він не в силі устоятися спокусі, й стає посміховиском усеї громади.

Чому і через що у п'яниці воля така немічна, охляла?

Др. Форель, учений світової слави і дослідник,

називає алькоголь галапасом мізкової кори, цеб то тої оболонки, котра вкриває мізок. В мозку сидить уся влада людського розуму. Коли той осідок розуму занедужає через затравлення алькоголем, то на тому терпить мізок і влада розуму. Можна це переказати образово так, що коли загорить хата, то й мешканцям прийшлося би загинути, колиб у час не втекли. Але розум з голови втекти не може, і мусить так довго сидіти обезсилений, поки ворог його — алькоголь звідсіля не вступиться.

Може хтось закинути мені на це таке: Хібаж я до мозку наливаю горівки?

Та я вже вище сказав, що горівка, доставши ся до шлунка, розходить ся з кровю по цілому тілі, і там її найбільше, де найбільше кровних проводів, а що в мозку дуже багато тонісеньких таких кровних проводів, то там і алькоголю найбільше заходить.

Це підбадьорення у п'яної людини — еuforia не триває довго. Воно степенується так, що п'яниця стає неподібний до свого „я“ тверезого. Спокійний та зрівноважений стає задерливим напасником, сердиться, почуває охоту нищення всього, що під руки попадеться, хоч з того не може мати жадної користі. Другий знову чоловік статочний стає смішним, він без причини сміється, плаче, цілується з кожним, плете небиліці.

Ось послушайте, які я робив практики з п'яними осами.

У серпні, коли ос найбільше літає, я налив на тарілку слабкої горівки і підправив її малиновим

соком. До того стали злітатися оси і попивати. Придивляюся до них, що вони будуть по п'яному робити, і бачу, таке: Дві оси обнялися лапками і мацають себе ріжками ніжненько, начеб дві п'яні куми цілувалися. Другі дві знову счепилися і жруть себе та колють жалами. Хібаж і між людьми таке не водиться? Два приятелі пішли у братній згоді в шинок, випили, а опісля взялися за чуби не знаячи за що. Одна оса лізе на беріжок тарілки, та лиш що вилізе на гору, зсувається вниз, та починає наново. Це той сваток, якого хата на горбі, вертається додому по вишитку, та вже йно би поріг переступити, він сувається в долину і починає наново. Інша знову держиться цупко беріжка тарілки і махає крильцями. Це такий п'яниця, якому здається, що буває на небесах між ангелами, то знову сидить в пеклі поміж чортами, а він цілісінький час пере-лежав у Мошка під лавою, або у рові. Ця еuforia є прямо божевіллям.

То дивно, що люде від найдавніших часів вишукували собі щось, чим би себе прохмелити, зап'яніти. Біблія говорить, що наш праведний Ной таки впився раз до безтями. Запивалися всі пани і мужики, вольні і невольники, аж по нинішній день. А на-пів-дикі народи півночі жууть якісь гриби, котрі їх оп'янюють. На сході, в Китаю оп'янюють себе опіумом (це робиться з маківок) і так усюди п'яниці були, є, і не можуть вивестися. Культурні народи Європи, щоб легше запанувати над дикими племенами і зробити їх менше здатними до протесту, повезли їм горівку, яку ті сердеги назвали огнистою

водою (американські Індіане). До Китайців завезли ті культуртрегери опіум і т. д.

Перша стадія опьяніння — еuforia минає швидко, а по ній наступає друга стадія, „депресія“. У тій стадії п'яниця товчється ще довше або коротше мов муха у пляшці, поки не засне мертвецьким сном. Як у першій стадії п'яниця почував себе бадьоро, так у другій наступає охлялість. Сон п'яниці триває так довго, поки алкоголь з організму не уступить. Це станеться певно, але наслідки остануть ще довго. По великій бурі, хоч і сонце засвітить, легенький вітерець повіває, то сліди бурі остануть, позиривані з корінем дерева, позиривані дахи, порозкидувані полудіпки та копиці. Таке саме остає по алкогольній бурі в людському організмі. Біль голови (ослаблення у всіх сугавах, дріжання рук і ніг, начеб їх підкосив, в роті шесмак, начеб „чумаки там ночували“). Душу п'яниці опановує невдоволення, грижа сумління, особливо, як побачить, що він по п'яному накоїв — неохота до всякої праці, брак апетиту — одним словом, людина почував себе зломаною на душі і тілі.

Люде з сильнішим характером, побачивши по тверезому свій гріх, вирішають собі твердо, що випилися перший і останній раз у життю, і додержують слова. Такі приходять згодом до себе, і по випиттю не остане сліду, остане хіба добра і спасенна наука, що впливатися не можна. Такі одноразові п'яки, це ніщо.

Але є ще інші роди п'яниць і про них треба кілька слів сказати.

В першу чергу виступають принагідні п'яниці. Самі вони не вліються, хіба, як трапиться до того кумпанія. Без товариства, так на самоїдку він не вип'є чарки горівки. Колиж трапиться кумпанія, тоді дають собі волю за всі часи і п'ють і впиваються до безтями. А за таку кумпанію не важко, особливо по ярмарках та при інших okazіях, як хрестини, весілля, похорони, поминки, тощо. При таких okazіях трапляються в ряди-годи такі річи, котрі кінчаються в кримінальних судах.

Дальший рід п'яниць, це п'яниці чергові, або як наука їх називає, дипсоманісти. Це бувають дуже гарні люде, працьовиті, поважні та розумні. Та як зайде на них „такий час“, то кидають усе, забувають все і п'ють кілька днів безупину, без огляду на те, чи є кумпанія, чи ні. Аби лише шиночок. Спившись так до безтями, звичайно кілька днів відхоріють, каються, плачуть, перепрошують усіх, присягаються більше ніколи такого не робити і стають знову порядними, добрими людьми. Аж знову прийде на них „такий час“ і забава починається наново. Як у п'яниць одноразових, так і у дипсоманістів наступає гостре алькогольне затроєння.

Тепер черга на п'яниць безулиних. Вони п'ють що дня потрохи, так, щоб лише голову запоморочити. Їм здається, що це для їх здоровля конечно потрібне і такє вмовляють в себе для заспокоєння своєї совісті.

Др. Креполін говорить про таких люде, що у них прибуває нова доза алькоголю, поки ще попередня із них не вийшла. На нашу мову значить

це, що вони ще й не витверезили з попереднього, а вже впилися знову. Значить це, що з їх організму алькоголь ніколи не виходить. У таких людей затроєння алькогольне є постійне або хронічне і таке п'яничання найнебезпечніше. В їх організмі алькоголь робить невливне знищення, як червак, що у здорове дерево дістанеться. Червак наприкінці зрештє свою роботу і дерево розсиплеться порохом, а алькоголь із здорової людини зробить ходячого трупа, поки не заморить його до решти. Такого п'яницю легко пізнати по вигляду. У нього світяться очі якимсь несамовитим огнем, лице неприродно червоне з синьою відтінкою, та синіми жилками на лиці. Людина або змарніла і суха, або знову випає сена мов годований веприк, тому, що пожива витворює багато товщу. У п'яниці трясуться руки, інколи хитається голова, як у немічних старців. Колиж розкрити трупа п'яниці, то можна пізнати на перший погляд, не зридивляючися навіть до лица, що то п'яниця. Алькоголь лишає сліди знищення на найважливіших частинах життєдайних. Знати це на мозку, серцю, утробі, селезінці, нирках, мочевім піхурі і всіх кровних проводах.

Може кому з вас довелось бачити такі алькогольні образки тих органів людського тіла, які видають культурні товариства тверезості? Там побіч тих zdeформованих, звироднілих органів тіла поставлені ті самі частини у здоровому виді. Яке страшне спустошення! П'яниці з хронічним алькогольним затроєнням, коли занедужають на якусь поважнішу недугу, звичайно вмирають. Вмирають

теж легко на удар серця або мозку. Та такий кінець життя ще, можна сказати, найкращий, бо в короткому часі все скінчиться. Не так діється із тими, що живуть даліше. Вони попадають у свого рода недугу мозку, що називається „делірієм тременса потаторум“. Зачинається з того, що вони підлягають обманові - галюцинації. Їм привиджується і причувається. Нпр. п'яниці привиджуються всілякі страхиття, собаки, що їх напастують, вовки і це їх страшно мучить. Іншому привиджуються чорти та дзвони. Через цей обман зору і слуху вони страшно терплять, поки смерть не визволить їх з такої муки.

Колиб нищуча робота алькоголю обмежувалася на самих п'яницях, то це ще не було би таке страшне. Та промахи п'яниці є дуже дошкульні для їх оточення. На тім терпить в першу чергу рідня п'яниці, а опісля найблизчі сусіди, тай усе громадянство. Не треба показувати, що терпить жінка та діти п'яниці. Живуть у вічній трівозі. П'яниця не лише, що доказує, та з нього нема найменшого пожитку. П'яниця, то нероба. У нього охляла воля, ослаблені умові і фізичні сили, особливо мязи. Тому-то п'яниця чує велику відразу до всякої праці, котра вимагає якого небудь напруження. А опісля пиття не приходить задармо, і дорого треба за це заплатити. П'яниця розтратник, а все на горівку. Хай цілий світ пропаде, хай другі тинуть з голоду, він на пиття мусить мати гроші. А коли він не може стільки заробити, скільки пропиває, то мусить дійти до руїни з цілою сімєю, котра теж сходить до жебрацької торбини і є тягарем суспільства.

У дальшому розглядзі над шкодами спричиненими алькоголем приходиться заговорити про справи кримінальні. Перед війною обчислено, що в колишній Австрії припадало 50% злочинів на такі, котрі поповнено в стані п'янім. В Росії 40—45%, в Швеції 71%, в Норвегії 51%, в Бельгії 47% в Сполучених Державах північної Америки 80 до 90%. Обчислення ці робив учений Генпе. З тої статистики виходить, що колиб не алькоголь, то в Австрії було би 50% злочинців менше і т. д.

Сказано було вище, що алькоголь нищить увесь людський організм. Він добирається і до тих ніжних клітин (комірочок) т. зв. протоплязмів, в котрих знаходяться зародки на будуче покоління. Значить, що дитина сплоджена в стані гострого або хронічного затроєння (в стані п'яному), являється не такою, як дитина сплоджена в стані тверезому. Із п'яних батьків виходять діти ось які: тупоумні або цілком дурноваті (кретини), каліки, нероби, злочинці, епілєптики (хороба падачка), сліпі, глухі, німі, розпусники, особливо у жіноцтва. Французький лікар Др. Бруневіль розслідував у паризькому заведенню для дурноватих (ідіотів), що на 2377 осібняків лише 1219 мали батьків тверезих. Та тут треба би ще запримітити, що ті батьки, хоч назагал були тверезими, то в часі плодження могли бути і певно були п'яними, лише що це не легко було тому вченому розслідувати. На те число осібняків було 1027 п'яниць батьків, 86 п'яниць матерей, 45 мали і батьків і матерей п'яниць

В Швейцарії обчислено, що 70% епілептиків мали п'яниць батьків.

Знову Др. Бецоля, вислідив, що з 8196 тупоумних дітей було сплоджено найбільше в часі місяниць, коли то люде найбільше пють.

Ті досліди роблено у народжених дітей. Та щоб як слід влєвнитися у цій правді, роблено досвіди на звірятах, кріликах і собаках.

Отож здорову суку, котра все родила бездоганне потомство, наповню горівкою, одну в часі гонення, а другу в часі вагітні. Показалося, що потомство одної і другої вродилося коли не калікою, то так нервово розстроєне, що йому не було життя, і в короткому часі воно гинуло.

При злочинцях розсліджується його походження лише до батьків. Колиб так сліджено вище, то процент злочинів поповнених п'яницями був би ще більший. Бо природна річ, що коли алкоголь робить потомство нездоровим, то цей гріх переходить з покоління на покоління. За гріхи п'яниць дідів і прадідів покутують їх онуки і правнуки.

А що ви скажете на те, ви, нерозумні матері, що в часі вагітні попиваєте? Чи ваша майбутня дитина не буде якоюсь калікою, з якимсь недоманням, а ви берете цей гріх на вашу душу.

Та ще є такі мудрі мами, котрі присипляють маленьку дитину, кладучи їй на голівку шматинку замочену в горівці. Гадаєте, що людина впивається лише тим, що в себе вляє, а не тим, що й дихає? Яж сказав зразу, що алкоголь смердить, розпускаючися в повітрі, і його можна вдихати в себе так само

як пити. Вдихувана алькогольна пара дістається з повітрям до легких, а звідсіля проходить по крові, і людину запоморочує. Подивіться на тих, що працюють в складах та магазинах з горівкою. Вони вічно запоморочені, хоч і не пили горівки. І коли ті дорослі люде самим вдихуванням заморочують себе, то щож сказати про таке ніжне сотворіння, як маленька дитина, на голові якої нема ціпкої кости на тію. Та є такі дбайливі батьки, котрі дають дитині по капельці сивушки буцімто проти хробаків, або й так, щоб шривикало до тої горівчаної благодати. Проти хробаків є інші засоби, а влита дитині до ротика горівка більше шкодить дитині, ніж ті хробаки. Так це страшний гріх повільного вбивства дитини, страшнішого, ніж убивство справдешне.

Ви бачили маленькі панські песики, або маленькі коники, на яких панські діти возяться? Отож і це треба вам знати, що такі малютки виховується тим, що змалку доміщується до корму шотрохи горівки.

Коли в старині Спартанці завоювали дорицьку країну, то взялися тубильців розпокувати в тій ціли, щоб нарід зледачів і не був здатний до повстання і бунту.

Те саме робили пани з своїми підданцями панцизняними. Вони витворювали горівку по своїх горальнях на велику скалю, і виробили собі право проінації, т. є таке право, що в панській коршмі не вільно було шинкувати иншої горівки, як ту з панської горальні, і по такій ціні, яку вони собі

встановляли. А далі встановили шани, скільки їх піданий повинен на рік вишити горівки. І ту скількість хлоп мусів у панській коршмі купити; чи вишив її з своєю сімєю, чи вилляв до гною. Того припильнував уже панський орендар-жид, щоб на кожний № вийшла приписана скількість горівки. Може ви й тямите, скільки то наволоводився галицький сойм, шоки повелося знести це право пропінації, як шани дідичі за це торгувалися, шоки таки не дістали свого відшкодування. За це запла-тили самі громади з податків. Та з тим не багато змінилося на ліпше. Замість пана дідича з своєю коршмою станув фонд пропінаційний, котрий ви-рендовував право шинкування в громаді.

Нарешті вийшов закон, що про потребу коршми в громаді рішає більшість односельчан через загальне голосування. Поширюється клич за зне-сенням коршми і багато громад уже за тим кличем пішло.

У нас коршма то символ нашої нужди та де-моралізації, символ колишньої панщини, нанюї не-волі і недолі. Про це повинні розказувати батьки синам, діди внукам, всі повинні до того прямувати, щоб той символ уже раз пропав, а на то місце, на руїні коршми станула читальня та кооператива, а за тим просвіта, національне освідомлення і краща доля.

Пригадуємо тут одне: над Польщею панувала довгі часи Москва. Як символ своєї влади поставили Москали в самім центрі столиці Варшави величавий собор - церкву. Поляки, як почули себе панами на

своїй землі, вирішили за всяку ціну той символ свого поневолення усунути.

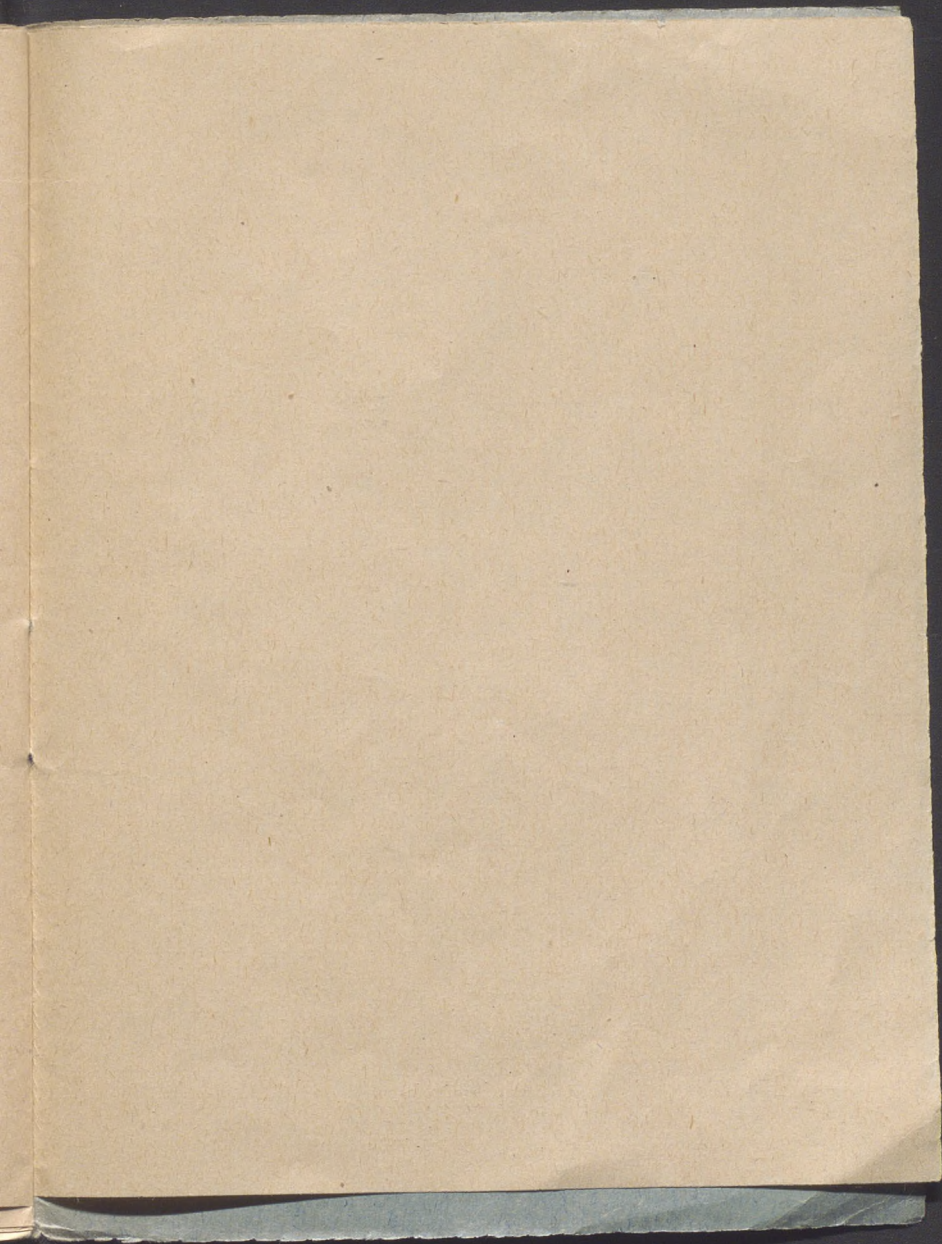
Те саме повинні ми зробити з коршмами, щоб і сліду по них не остало. Бо в тих коршмах наші діди і прадіди пропивали і силоміць і доброхіль свою кєрвавицю, ниділи мастково, морально, та доводили себе до скотства.

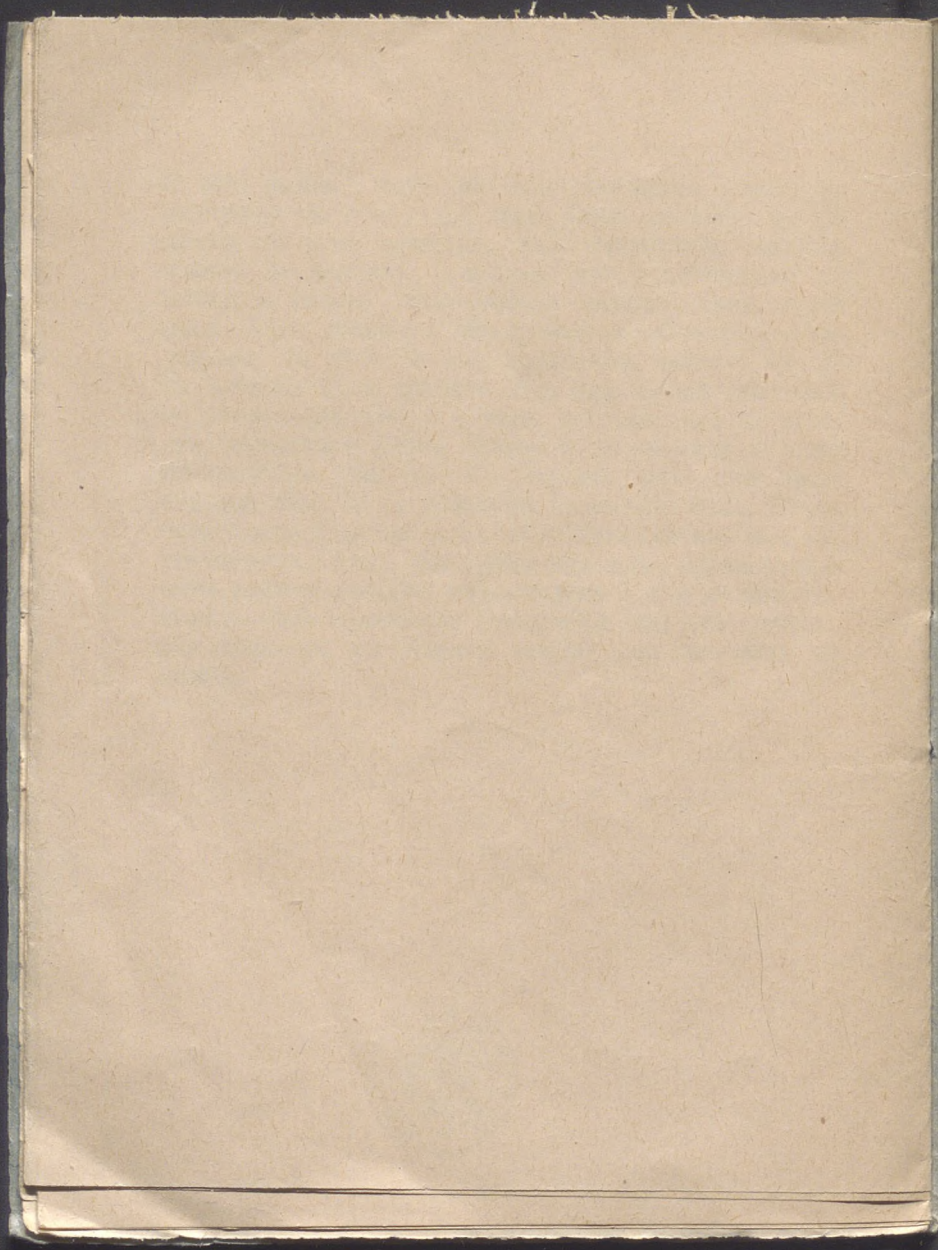
Геть з коршмами!

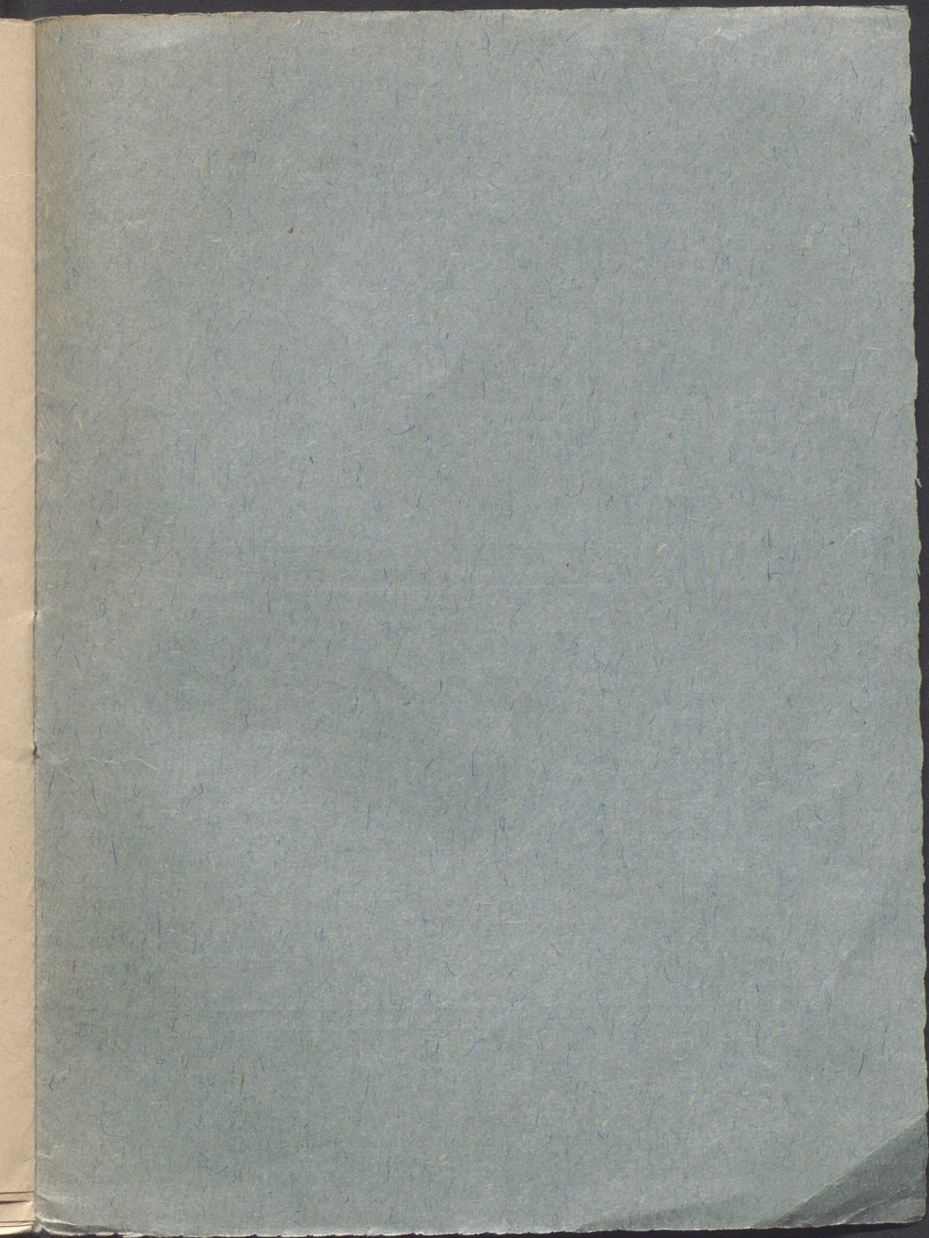
По тім, що тут говорилося, здавалосяб, що наш наїд уже так пересякнєв горівкою, що нема способу, щоб його до отверезіння привести. Що воно так не є, постараюся навести один історичний факт. Здається, що нема другого народа так розіп'яченого, як до-недавна були скандинавські народи. Там усі вірили в хосенність алькоголю. Завели державні горальні, священники з амбонів заохочували до пиття горівки з державних горалєнь, а сам король шведський Яків III писав брошури про доброту і хосенність горівки з державних горалєнь. Тепер Шведи належать до найкультурніших і найтверезіших народів. Якже воно сталося? Шведи, пізнавши шкідливість алькоголю, станули до завзятої боротьби з шянством. Робили це і пропаґандою через ріжні протіалькогольні товариства, а також держава зматалася ріжними законами шянство припинити. Видали між иншим таку уставу, що приватним шинкуванням горівки не вільно нікому займатися. А щоб знову не було приватних шинків тайних та по кутках, то встановлено, що горівку можуть шинкувати лише добродійні товариства, а доходи з шинків мають йти всі на антиалькогольну пропаґанду.

З того вийшло таке, що тим шинкарям зовсім не залежало на тому, щоб люде пили, значить, що до пиття не було принуки, якої приватний шинкар ніколи не щадить, а відомо, що без принуки не хочеться багато пити. Опісля видали закон, який нині і в нас обов'язує, що громада плебісцитом встановляє, чи треба в цій місцевості шинку, чи ні. Це можемо й ми зробити. Що наш народ схильний до тверезости, видно з того, скільки вже на тому полі зробилося. Перед війною були громади, в яких п'яниця був рідкістю. То значить, що пили лише одиниці там, де за паншини пило ціле село. Війна багато нам пошувала і треба зачинати наново, але упевнімося в тому, що праця над поборенням п'яцького нахилу стократ виплатиться і для наших потомків буде спасенна. Працюймо над тим повелі, але доцільно, бо відразу такого діла доконати не можна.

20. IV 1928

БІБЛІОТЕКА „ЖИТТЯ ЗНАННЯ“.

В друкарні Вид. С-ни „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.

Biblioteka Narodowa
Warszawa

30001005657129